Emotie

Emotie speelt een belangrijke rol bij informatieoverdracht. Emotie kan een boodschap maken of breken omdat emotie iets in jou in beweging kan zetten dat het gemakkelijker maakt om een boodschap te accepteren dan wel onmogelijk maakt om ook maar iets van die boodschap te willen begrijpen. De rel rond de Mohammedspotprenten maakt heel duidelijk hoe emoties kunnen werken.

Die beweging zit in het woord opgesloten in de vorm van het Latijnse stamwoord '*emovere*' dat "in beweging zetten" betekent. Als verdere betekenis heeft het ook "uit balans brengen".

Emotie is extra belangrijk in de beeldende en uitvoerende kunst, omdat veel kunstwerken er als het ware op zijn gemaakt om emoties op te wekken. Zodoende ontstaat er een soort emotionele resonantie als de kunst en haar genieter op elkaar afgestemd blijken te zijn. Merk op dat dit een heel scala van emoties kan zijn, van ontroering tot walging.

Muziek is wat het overbrengen van emoties betreft een meertrapsraket. Allereerst legt de componist emotie in zijn werk. De speler kan deze emotie proberen te begrijpen en over te brengen, al dan niet ondersteund door allerlei aanwijzingen in de partij. Ook studie van het levensverhaal van de componist en zijn of haar tijdsgewricht kan informatie over de emotie van het stuk verschaffen.

Vervolgens doet de speler er zijn of haar eigen zegje over middels de interpretatie van de compositie. Die bijdrage kan het gevolg zijn van een persoonlijk impressie van het stuk, maar ook van bij wijze van spreken een ruzie met je vriendin die je stemming beinvloedt.

Daarna pas komt de emotie van het muziekstuk aan bij de luisteraar om aldaar iets in beweging te zetten.

Ik vind dat een complex en intrigerend proces, die weg tussen concept en ervaren van een kunstwerk zoals een stuk muziek.

Bij sommige muziekstukken is de emotie inherent zo sterk, dat de speler niets meer in te brengen heeft. Of de emotie van de speler is zo sterk, dat hij zijn eigen boodschap met de muziek definieert, zonder bewust acht te slaan op wat een componist wellicht bedoeld heeft.

Heel vaak weten we dat trouwens niet, wat de componist bedoeld heeft, zeker als hij of zij nooit iets over de compositie heeft gezegd of geschreven. Dat hindert de musicologen overigens niet om er uitgebreid naar te zoeken, of er nu een hogere bedoeling is of niet.

Stel dat je Mozart zou vragen wat zijn bedoeling van een zeker eenvoudig Menuetje voor piano zou zijn. Ik zie hem al een wenkbrauw optrekken, vervolgens een lachje produceren zoals we in de film van Milos Forman over hem hebben gezien om vervolgens met een guitige maar onschuldige blik te zeggen: “nou, eh, zomaar, een bagatelle!”

Weg musicologische analyse!

Uiteraard kun je ook vragen wat hij met “Don Juan” heeft bedoeld. Dan krijg je ongetwijfeld een heel ander verhaal van hem, als hij het überhaupt al kwijt zou willen! Een verhaal waardoor je de donkere en trieste emoties uit die opera kunt plaatsen.

Ikzelf heb grote bewondering voor mensen die de emotie van de componist of die van henzelf in hun spel voor het voetlicht durven te brengen. Zeker in het geval dat een emotie je zelf bijna overweldigt.

Ik was dit jaar aanwezig op de begrafenis van een aangetrouwde tante van mij. Zij had een gezin waarin de muziek een grote rol speelt, twee van de dochters zijn afgestudeerd musicus, een op piano, de ander op altviool, en beiden actief in het uitvoerende en docerende werk.

Een grote wens van mijn tante was, dat bij haar begrafenis het verdriet niet de boventoon zou voeren. Het werd een afscheid met een heel persoonlijke noot, een aantal mensen spraken over haar en haar betekenis, en een aantal mensen liet de muziek voor hen spreken.

Daar kwam de emotie in de muziek naar voren. Iedereen zei iets in de noten van de stukken die bij leven mijn tante’s lievelingsmuziek waren geweest, in een gebaar dat de muziek transcedent maakte, een reeks harmonische trillenigen die deze en gene zijde verbonden.

Het laatste stuk werd gebracht door de beide dochters op piano en altviool, een deel uit het *Quatuor Pour la Fin du Temps* van Olivier Messiaen. Dit is een modern en emotioneel heftig geladen stuk. Ook in historische zin, trouwens, want de premiére van het stuk vond plaats in Stalag VIIIA in 1941, een krijgsgevangenenkamp, in de bitter vrieskou op beschadigde instrumenten die nog voorhanden waren. Het stuk is gebaseerd op de teksten van het Bijbelboek Openbaringen, vandaar ook de titel “Het Einde der Tijden”.

Dit stuk was het afscheid van mijn tante, met alle emoties van verdriet, woede opstandigheid en berusting die er waren geweest en nog zouden komen, in al hun kleuren verwerkt in de noten, de frasen en de dynamiek. Emoties die mij als luisteraar diep troffen en een monument vormden voor mijn tante, opgebouwd door mensen die haar heel erg na stonden. Ze raakten me en ontroerden me.

Het eigenlijke afscheid, dat verglijden in stilte, dat kwam in de laatste frase met een bijna gefluisterd slotakkoord. Het besef van onafwendbaarheid...

Vergezeld van een stille en diepe bewondering voor het waardige afscheid dat de beide dochters voor hun moeder hadden gespeeld. Zoals ze door de muziek hun emoties met de aanwezigen hadden willen delen.

Zo kan muziek emoties, de bewegingen van de ziel, overbrengen.

De vraag is nu uiteraard, hoe je die emotie in je spel brengt. In veel gevallen hoef je er niet naar te zoeken, omdat je het intuïtief al aanvoelt. Als je zelf je stukken kiest, doe je dat mede op grond van een stuk emotie dat je in zo'n stuk waarneemt. Dat is een goed beginpunt om die emotie ook uit te spelen.

Of dat lukt? Wel, dat is een uitdaging. Zelf heb ik gemerkt dat je in een goede stemming moet zijn om de emotie te *durven* spelen, het komt niet vanzelf. Alhoewel... er zijn stukken waarbij het altijd lukt. Voorbeelden voor mij zijn *Plany* van Llobet en *Despedida Ultimo Porto* van Baden-Powell, allebei gitaarduo's. Daarbij komt het vanzelf, waarbij je dan weer moet oppassen dat je je niet laat meeslepen tot voorbij het punt van goed spelen.